

ZÁHRADNÍCKA VÝROBA NA SLOVENSKU

Prof. Ing. Ivan Hričovský, DrSc.

Pod pojmom záhradníctvo (záhradnícka výroba) rozumieme niekoľko intenzívnych odvetví rastlinnej výroby, ktoré sa zaoberajú pestovaním špeciálnych plodín na veľkých plochách vo veľkovýrobných podmienkach, na menších súkromných farmách i v záhradách. Názov záhradníctvo sa však používa ďalej ako stručné súhrnné pomenovanie nasledujúcich špecializovaných odvetví (Pevná a kol., 1980):

- a) úžitkové záhradníctvo – ovocinárstvo, zeleninárstvo, vinohradníctvo
- b) okrasné záhradníctvo – kvetinárstvo, sadovníctvo.

Záhradníctvo ako odborná disciplína pri dennom i diaľkovom štúdiu úzko nadväzuje na predmety teoretického základu, predovšetkým na botaniku, fyziológiu a genetiku rastlín na rad ďalších teoretických a odborných predmetov, ako je výživa a hnojenie rastlín, šľachtenie rastlín a semenárstvo, ochrana a iné. Pri štúdiu v rámci celoživotného vzdelávania na univerzite tretieho veku pri jednotlivých univerzitách a vysokých školách sa poslucháči oboznamujú so základmi pestovania zelenín, ovocných drevín, viniča hroznorodého, kvetín a okrasných drevín. Pri výučbe v rámci jednotlivých prednášok učitelia vychádzajú z biologickej charakteristiky pestovaných druhov a ekologických podmienok s hlavným zameraním na uplatnenie najnovších odrôd, podpníkov a poznatkov v oblasti agrotechniky v záhradách i súkromných farmách.

Pre hlbšie štúdium si treba vybrať špecializované zameranie v druhom, treťom i nadstavbovom ročníku UTV a neustále si doplňovať poznatky z odborných časopisov i odbornej literatúry.

I. OVOCINÁRSTVO

Ovocinárska výroba patrí v Slovenskej republike medzi najstaršie špecializované výroby. jej úlohou je výroba ovocia mierneho pásma. Zaoberá sa pestovaním viacmenej vytrvalých ovocných drevín, ale aj trvácich bylín a pestovaním tzv. alternatívnych (menej známych druhov ako sú drieň, baza, aronia čiernoplodá, ruža dužnoplodá, a.i.).

Vzhľadom na rôznorodosť ovocných druhov stretávame sa s ich pestovaním okrem extrémnych horských polôh na celom území Slovenska. Klimatické a pôdne podmienky pre ovocinárstvo v SR vyhovujú. Podkladom pre rozmiestnenosť jednotlivých ovocných druhov sú 2 až 4 zóny vhodnosti pestovania (dve zóny sú pre teplomilnejšie druhy ako napr. broskyne a marhule). Najvhodnejšie sú prvé dve zóny vhodnosti, v ktorých sa ovocinárska výroba odporúča ako hlavné odvetvie.

Na začiatku 90-tych rokov sme na Slovensku mali 20 mil. 566 tisíc kusov ovocných stromov s celkovou produkciou 163.642 ton, z čoho jablone predstavovali 6 mil. 525 tisíc kusov s produkciou 82.106 ton. Kapacita klimatizovaných skladov bola cca. 59 tisíc ton a 1.270 ton prechodných viacúčelových skladovacích kapacít. Tieto sa nachádzali na ŠM, PS, SPP a bývalých podnikoch OZ. Produkciu ovocia zabezpečovali ovocné sady na celkovej výmere 19.200 ha, z čoho bolo cca. 9.773 ha s prívlastkom intenzívnych sadov. Na samozásobení sa až 60% podielom zúčastňovali drobní pestovatelia vrátane záhradkárov. Pre názornosť predkladáme „Prehľad počtu ovocných stromov a produkcie ovocia za roky 1989 –

1998. V tabuľke nie sú za roky 1989 až 1992 uvedené v tom období považované intenzívne sady. Ich výmera však bola na úrovni 9.000 ha.

Prehľad ovocných stromov a produkcie ovocia spolu a z toho intenzívne sady za 1989 – 1998:

Rok	ovocie spolu		z toho jablká		intenzívne sady	
	počet stromov (tis. ks)	produkcia (t)	počet stromov (tis. ks)	produkcia (t)	výmera (ha)	produkcia (ha)
1989	20 846,5	231 317	6 545,7	124 700	9 800	-
1990	20 566,4	163 642	6 525	82 106	-	-
1991	20 917,6	164 792	6 949	96 346	-	-
1992	19 917	139 911	6 369	58 768	-	-
1993	19 816	174 767	6 499	107 327	8 503	54 960
1994	19 642	123 159	6 506	56 856	7 932	24 928
1995	20 160	91 655	7 165	38 138	7 573	19 929
1996	20 671	145 580	6 703	79 097	6 856	32 454
1997	18 175	133 176	7 108	80 242	6 310	30 555
1998	18 618	155 587	7 712	83 464	5 697	30 452
2006	19 100	61 000		40 000	6 200	

Pre realizáciu zvyšovania intenzity výroby ovocia mal veľmi dôležité miesto zdravý biologický materiál, aj keď v prvých rokoch (1989 až 1993) ešte stále absentovalo požadované množstvo slabšie rastúcich vegetatívnych podpníkov a to nielen pri jabloniach. Výrobu výpestkov zabezpečovali prevažne domáce špecializované šľachtiteľsko-výskumné pracoviská a ovocné škôlky. Nárast produkcie redukovala požiadavka praxe.

Tab.2: Výroba ovocných výpestkov uznaných za roky 1989 – 1998

rok	ovocie spolu	veľké ovocie	drobné ovocie	jablone
1989	3 860 408	-	-	-
1990	2 076 531	-	-	-
1991	1 655 455	-	-	-
1992	1 190 338	690 265	500 073	213 675
1993	986 799	589 465	397 334	267 851
1994	926 927	673 302	253 625	486 530
1995	1 029 444	882 742	116 702	612 425
1996	1 098 637	962 129	136 511	727 951
1997	1 553 484	1 295 594	257 890	976 190
1998	1 431 729	1 293 798	137 931	977 273

Výrobu jahodových sadeníc cestou meristémových kultúr v požadovanom množstve a kvalite zabezpečoval Výskumný ústav ovocných a okrasných drevín Bojnice a OŠM Stupava. Tak v roku 1989 to bolo 2 mil. 534 tisíc a v roku 1997 2 mil. 115 tisíc kusov. Najmenšia výroba bola v roku 1998, len 557.470 tisíc. Veľký výpad sadeníc bol zapríčinený krupobitím v Bojniciach.

Zaujímavé bolo hodnotenie veku stromov na celej pôvodnej ploche ovocných sadov (19.200 ha). Hodnotenie bolo v neprospech stromov v plnej rodivosti, kde okolo 50-60% z nich bolo nad 20 rokov po výsadbe a zaznamenávali pokles v rodivosti. Týkalo sa to najmä

hrušiek, jabloní, ale aj čerešní, višní a marhúl'. Lepšia situácia bola len pri broskyniach. K značnému prestarnutiu došlo aj vo výsadbách plantážnych foriem drobného ovocia, menovite ríbezlí a egrešov.

Spotreba ovocia sa počiatkom 90-tych rokov pohybovala okolo 51 až 54 kg na osobu a rok. V roku 1992, ale aj 1993 i v ďalších rokoch podstatne vzrástla spotreba južného ovocia. Pre zaujímavosť uvádzame, že v roku 1994 sa na Slovensku dopestovalo len 56.856 ton jabĺk. Ešte slabšia úroda jabĺk bola v roku 1995, len 38.138 ton a celková úroda ovocia vôbec bola len 91.655 ton. Bola to najslabšia úroda za analyzované obdobie. V roku 1998 sa zvýšila spotreba na 71 kg, z čoho však okolo 25% predstavuje dovezené ovocie.

Dovoz ovocia predstavuje u nás každým rokom 40-43 tisíc ton, z toho jablká na úrovni 30 tisíc ton. Vývoz ovocia sme zaznamenali v roku 1995 – 8.058 ton, v roku 1997 – 20.500 ton a v roku 1998 – len 5.200 ton.

Na kolísavosti úrod v jednotlivých rokoch sa okrem poveternostných podmienok a obmedzených finančných vstupov podieľala aj likvidácia prestarnutých sadov. Za roky 1993 až 1998 bolo u nás zlikvidovaných 3000 ha sadov. Novovysadených sadov za to isté obdobie sme podľa ŠÚ SR zaznamenali 1288 ha. Podrobnejšia skutočnosť uvádza nasledovná tabuľka:

Tab.3: Výsadba a likvidácia ovocných sadov za rok 1993 – 1998 podľa ŠÚ SR

rok	plocha		rozdiel (ha)
	novovysadené (ha)	zlikvidované (ha)	
1993	190,5	702,3	- 511,8
1994	86,4	366,5	- 280,1
1995	78,4	276,3	- 197,9
1996	208,2	378,9	- 170,7
1997	324,9	408,5	- 83,6
1998	400	867,9	- 467,9
spolu	1 288,4	3 000,4	- 1 712

Začiatkom roka 1996 bola schválená na Ministerstve pôdohospodárstva SR Štúdia rozvojového programu ovocinárskej výroby na Slovensku. Jej súčasťou je aj návrh riešení vrátane podmieňujúcich väzieb, ako napr. účasť štátu, účasť zahraničného kapitálu, medziodvetvové väzby, účasť VVZ, legislatívne podmienky a iné. Spracovaný program, ktorý vychádza aj z Projektu FAO bol odovzdaný cestou OÚ SR na MP SR, kde bol schválený. Takýto program a jeho realizáciu sme uvítali pre zabezpečenie dostatku kvalitnej ovocinárskej produkcie formami nových intenzívnych výsadiieb.

Štúdia rozvojového programu ovocinárskej výroby na Slovensku určuje vysadiť 2000 ha nových intenzívnych výsadiieb a rekonštruovať 4500 ha existujúcich ovocných výsadiieb do roka 2005.

Ministerstvo pôdohospodárstva nové výsadby po vypracovaní a schválení projektovej úlohy dotuje na 1 ha Sk 200 000,- a 40% ďalších nákladov môžu pestovatelia hradiť získaním pôžičky z podporného fondu s 3% úrokom s prvou splatnosťou v 4. roku po výsadbe.

Prehľad o poskytnutých dotáciách v tis. Sk vrátane výmeru ovocných sadov a subjektov udáva nasledovná tabuľka:

Tab.4: Poskytnutie dotácií v tis. Sk

rok	výmera (ha)	počet subjektov	poskytnutá dotácia
1996	530,4	40	36 700
1997	346	16	83 060
1998	780	47	102 238
1999	967,5	56	700
spolu	1656,4	103	222 698

Nové zahustené výsadby prinesú hospodársky zaujímavú úrodu už v 3. roku po výsadbe a prispejú zvlášť pri jabloniach k zabezpečeniu skorej sebestačnosti z vlastnej produkcie. Obdobné trendy výsadiieb sú aj pri kôstkovinách, pri ktorých je orientácia predovšetkým na broskyne, slivky a marhule.

V tomto smere môže slovenskému ovocinárstvu výrazne pomôcť používanie kvalitného biologického materiálu s deklarovaným zdravotným stavom, ktorý má vo vhodných pôdnoklimatických podmienkach o 30-50% vyšší produkčný potenciál. Výskumné a šľachtiteľské pracoviská, ako aj niektoré ovocné škôlky disponujú širokou škálou biologického materiálu pôvodného i zahraničného. Pre názornosť uvádzame prehľad odrôd s dôrazom na pôvodné slovenské odrody zaregistrované v Listine zaregistrovaných odrôd, resp. Listine povolených odrôd za posledných 10 rokov.

Veľké ovocie – v porovnaní s Listinou povolených odrôd platnou pre rok 1990 sa počet odrôd jednotlivých druhov registrovaných v Listine registrovaných odrôd platnou pre rok 1998 vyjadrený absolútnou hodnotou zmenil nasledovne:

- počet odrôd jablone sa zvýšil o 23 odrôd (z 31 na 54; z toho o 4 letné odrody, 2 jesenné a 17 zimných odrôd). Z odrôd jablone zaregistrovaných v LRO platnej pre rok 1998 sú len 4 vyšľachtené v Slovenskej republike: Piora – zaregistrovaná v roku 1998, Hrivna – 1992, Patriot – 1991 a Slovakia – 1991.
- počet odrôd hrušiek sa zvýšil o 4 odrody (z 13 odrôd na 17; počet letných odrôd ostal nezmenený – 4, počet jesenných odrôd sa znížil o jednu odrodu zaregistrovanou v LRO platnou pre rok 1998 je odroda Nitra zaregistrovaná v roku 1989.
- dula v LRO platnej pre rok 1998 nie je zastúpená (odrode Champion povolenej v roku 1954 bola odňatá registrácia v roku 1998 a naposledy môže byť daná do obehu v roku 2000).
- mišpuľa v LRO platnej pre rok 1998 nie je zastúpená (jedinej odrode – Holandská povolenej v roku 1954 bola odňatá registrácia v roku 1998 a naposledy môže byť daná do obehu v roku 2000).
- počet odrôd broskýň sa zvýšil o 8 odrôd (z 18 na 26). Z 26 odrôd broskyne zaregistrovaných v LRO platnej pre rok 1998 bolo na Slovensku vyšľachtených len 5 odrôd: Albatros – zaregistrovaný v roku 1993, Fenix – 1991, Flamingo – 1991, Luna – 1976, Radosť – 1995.
- počet odrôd marhúľ sa zvýšil o 5 odrôd (z 9 na 14). V LRO platnej pre rok 1998 je 7 odrôd marhule vyšľachtených v Slovenskej republike: Barbora – 1997, Vegama – 1991, Veharda – 1991, Velbora – 1991, Vesna – 1991, Vesprima – 1996, Vestar – 1997.
- počet odrôd slivkovín sa zvýšil o 5 odrôd (z 10 na 15; z toho počet mirabeliek ostal nezmenený – 1, počet ringlôt sa zvýšil o 1 odrodu z 2 na 3, počet registrovaných odrôd sliviek sa zvýšil o 4 odrody z 6 na 10 odrôd, počet registrovaných odrôd slív ostal nezmenený – 1). Z 15 odrôd slivkovín zaregistrovaných v LRO platnej pre rok 1998 nie je žiadna vyšľachtená v SR.

- počet odrôd slivky čerešňoplodej (mrobalánu) sa zvýšil o 3 odrody (všetky vyšľachtené v SR, ktoré boli zaregistrované v roku 1992).
- počet odrôd čerešne sa zvýšil o 6 odrôd (absolútny počet odrôd chrupiek sa zvýšil o 6, počet srdcoviek ostal nezmenený – 4 odrody). V roku 1998 bola zaregistrovaná prvá slovenská odroda – Hrabovská neskorá.
- počet odrôd višne sa zvýšil o 6 odrôd (zo 4 na 10 odrôd) – všetky zaregistrované odrody sú zahraničného pôvodu.
- počet odrôd orecha kráľovského sa zvýšil o 2 odrody (zo 6 na 8 odrôd) – všetkých 8 odrôd je zahraničného pôvodu.
- počet odrôd mandle sa zvýšil o 1 odrodu (jedna odroda bola reštringovaná a nové dve – vyšľachtené v Čechách zaregistrované).
- počet odrôd liesky sa nezmenil (3 odrody – všetky zahraničné).
- počet odrôd gaššana jedlého sa od roku 1991 nezmenil a celý sortiment tohto druhu tvoria dve odrody slovenského pôvodu – Bojar a Mistral.

Pri drobnom ovocí sa Slovensko dostalo na úroveň európskych štátov, najmä vďaka VÚOOD v Bojniciach, a to nielen čo do počtu, ale aj do kvality ovocia.

Závažným problémom ovocinárskej výroby je vybudovanie kvalitných skladov s kontrolovanou atmosférou. V tomto smere sme mali na Slovensku dlhú absenciu, žiaľ na škodu ako pestovateľov, tak aj konzumentov. Je preto dobré konštatovanie, že MP SR v roku 1998 pre zabezpečenie zvýšenia skladovacích kapacít a hlavne zvýšenia kvality podporilo nákup, rekonštrukciu a vybudovanie nových skladov. Dotácie boli poskytnuté týmto pestovateľom ovocia:

- Poľnohospodár, a.s. Nové Zámky;
- Gabofruit Streda nad Bodrogom;
- PD Tvrdošovce;
- Danubius fruct Dunajská Lužná;
- PD Čachtice;
- Fructop Ostratice;
- Agrodružstvo Kameničná.

Súčasný stav a pestovateľská úroveň nie je u nás až na niekoľko špecializovaných ekonomíí uspokojivá. Svetlou výnimkou sú napríklad intenzívne sady na PD Dvory nad Žitavou, PD Čachtice, PD Vajnory, PD Jasová, Poľnohospodár a.s. Nové Zámky, PD Nesvady, Europlant a Fructop Ostratice, a.i. Na týchto ekonomíách nezaostávame vo výške úrod a kvalite za zahraničím. Výraznou ekonomiou je Plantex s.r.o. Veselé pri Piešťanoch.

Na základe predloženej analýzy výroby a využitia ovocia ako i aktuálnych technologických koncepcných zámerov odporúčame v časovom horizonte do roku 2005 prehliť alebo riešiť, a v čo najkratšom možnom čase aktualizovať najmä nasledovné okruhy hlavných úloh:

1. zabezpečiť dostatok ovocia z domácich zdrojov zvýšením intenzity výroby v súčasných sadoch a obnovou prestarnutých sadov na výmere 4.500 ha výsadbou 2.000 ha nových sadov so zameraním prevažne na jablone;
2. zabezpečiť kvalitu biologického materiálu a následne vyrobeného ovocia v súvislosti s požiadavkami EÚ;
3. vytvoriť podmienky pre dosiahnutie fyziologicky odporúčanej spotreby ovocia na obyvateľa minimálne 54kg ročne;
4. podporiť obnovu a výsadbu nových sadov v rámci dotačnej politiky MP SR;

5. pre zvýšenie efektívnosti výroby kvality ovocia klásť akcent na zarad'ovanie tolerantných a rezistentných odrôd pri zabezpečovaní doplnkovej závlahy a nevyhnutnej integrovanej ochrany s cieľom väčšieho zastúpenia aj domácich odrôd;
6. vyčleniť z podporného fondu MP SR prostriedky na zabezpečenie vhodného úverovania s možným odkladom splátok do doby rodivosti, podporiť rozvoj ovocinárstva úľavami dane z nehnuteľnosti a príjmu do začiatku obdobia rodivosti;
7. intenzívnu ovocinársku výrobu orientovať do najvhodnejších oblastí, kde je výroba ovocia minimálne o 15% lacnejšia s predpokladom lepšej finalizácie na trhu;
8. primeranou colnou a ostatnou ochranou zabezpečiť v období rozvojového programu trhovú a pestovateľskú istotu;
9. vytvoriť podmienky pre získanie potrebných úverov na obnovu a doplnenie marketingového vybavenia, podporiť tiež obnovu vhodnou formou dotácií a riešiť pritom podporu spoločných aktivít budovania infraštruktúry ovocinárskych ekonomíí;
10. urýchliť prepracovanie STN (prípadne ČSR a ON) pre ovocie s cieľom priblížiť ich normami EÚ
11. organizačne pripravovať záujmové združenia, ktoré by vytvárali základy kapitálového prepojenia pestovateľov ovocia, spracovateľov, veľkoobchodníkov i finančného kapitálu, integrovať do tohto prepojenia inštitúcií typu poisťovní a riešiť týmto riziko výroby vplyvom ročníkovej variability;
12. vybudovanie informačnej siete v rámci SR pre pestovateľov a podnikateľov za účelom dosiahnutia pružných informácií o ponuke, dopyte a cenách, vrátane drobných pestovateľov a záhradkárov;
13. na základe spolupráce s SPPK a OÚ SR zriadiť strediská pre technologickú poradenskú činnosť pre ovocinársku výrobu v jednotlivých regiónoch, za spoluúčasti VÚOOD, a.s. Bojnice, ŠVS Veselé, HERBATON, s.r.o. Klčov, odborného školstva a poverených pracovníkov Únie ovocinárov Slovenska;
14. pomocou masovo-komunikačných prostriedkov cielene vytvárať atmosféru pre zvyšovanie spotreby ovocia na zdravotníckmi odporúčanú úroveň u obyvateľstva SR a do určitej miery formovať zmenu potravinových návykov;
15. prehodnotiť súčasné zameranie odborného školstva, vytvoriť efektívny systém jeho financovania a doriešiť spôsob financovania ovocinárskeho výskumu a šľachtenia rozvíjať medzinárodnú spoluprácu s cieľom osvojenia si progresívnych poznatkov, možnosti získať vstup kapitálu do výroby, spracovania a obchodu, ale i výskumu a odborného školstva.

Splnenie navrhovaných úloh vychádza z požiadavky uprednostnenia domácej výroby ovocia a tým aj spotreby za účelom zabezpečenia výživy obyvateľstva z pohľadu zdravotného, ekonomického a ekologického.

II. ZELENINÁRSTVO

Zeleninárstvo je špecializované odvetvie, ktoré sa zaoberá pestovaním poľnej a rýchlenej zeleniny a pestovaním zeleninových osív a sadív. Medzi zeleniny patria väčšinou jednoročné alebo dvojročné, zriedka trváce zeleniny.

Zelenina má v racionálnej výžive človeka dôležité postavenie pre vysokú biologickú a nízku energetickú hodnotu. Závažnou požiadavkou je zvyšovanie celkovej kvality a nutričnej hodnoty produkovanej zeleniny. K tomu patrí i rozšírenie sortimentu. V súčasnej

ponuke tvorí deväť hlavných zeleninových druhov viac než 80%. Pritom však v našich prírodných a ekologických podmienkach sa úspešne odskúšalo a môže sa pestovať viac než 50 druhov. Mnoho z nich možno ľahko uchovať a takto ich v čerstvom stave používať na konzum i v zimnom a jarnom období.

Pre výrobu zeleniny je charakteristická náročnosť na ručnú prácu a spracovanie. Rozvoj zeleninárstva rieši teda nielen racionalizáciu výživy obyvateľstva, ale aj zamestnanosť, hlavne na vidieku.

Rastúci dopyt po kvalitnej zelenine na domácom trhu však nie je doteraz uspokojivo zladený s možnosťami zeleninárskej výroby. Spotreba zeleniny a zeleninových výrobkov oproti roku 1997 stúpla oproti roku 1997 o 1,1kg, t.j. na 107,4 kg (1,0%). Spotreba čerstvej zeleniny stúpla na 80,7 kg (0,5%). Spotreba čerstvej zeleniny stúpla v roku 1998 na 80,7 kg, v roku 2003 na 81 kg. V porovnaní s odporúčanou dávkou 103,0 kg až 125,0 kg sa spotreba zeleniny a zeleninových výrobkov v SR udržiava na dostatočnej úrovni (Žaja, 1999).

Aké sú pestovateľské plochy zeleniny, výmera zakrytých plôch a produkcia zeleniny v SR?

Tab.5: Pestovateľské plochy zeleniny v SR v ha

rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1999	2004
ha	30.606	29.964	32.444	31.292	32.860	34.195	37.009	37.389	39.921	47.000	32.000

Prameň: ŠÚSR a výpočet Ing. Žaja (1999), doplnené údaje doc. Bedrna. Index 130,0

Tab.6: Výmera zakrytých plôch v SR v m² (v tabuľke sú uvedené hodnoty za pareniská, skleníky, fóliovníky a spolu)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	2005	index
92.185	131.810	57.559	27.482	21.961	17.865	11.746	10.063		10,9
409.262	467.345	370.769	384.906	306.497	311.284	373.830	230.051		56,2
1.080.675	743.584	494.698	350.062	196.288	166.849	111.729	89.008		8,0
1.582.122	1.342.739	923.026	762.450	524.746	495.998	497.305	329.122	710.000	20,8

Prameň: ŠÚSR a výpočet Ing. Žaja (1999), doplnené údaje doc. Bedrna.

Tab.7: Produkcia zeleniny v SR v t.

1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	2006	index
571022	496576	552123	459073	535467	483524	498421	559588	594741	351 t.	104,0

Prameň: ŠÚSR a výpočet Ing. Žaja (1999), doplnené údaje doc. Bedrna

Z celkovej plochy zeleniny 39.121 ha (v roku 1999) viac ako polovica – 20.874 ha (52,3%) sa nachádza v Nitrianskom a Trnavskom kraji. Producenti v Nitrianskom kraji sa podieľajú 28,5% a v Trnavskom kraji 23,8%. Na treťom mieste sú producenti v Trenčianskom kraji s 11%. Producenti v bývajúcich krajoch nedosahujú úroveň 10%, v poradí Banskobystrický – 9,1%, Bratislavský – 8,3%, Žilinský – 6,9%, Prešovský – 6,4% a Košický – 6%.

Tab.8: Vývoj spotreby zeleniny v kg na obyvateľa v SR:

druh	1993	1994	1995	1996	1997	2003
zelenina a zeleninové výrobky (v čerstvej hodnote)	108,3	107,3	105,8	106,3	107,4	81
zelenina čerstvá	77,8	77,8	79,5	80,3	80,7	

V spotrebe zeleniny SR mierne zaostáva za spotrebu v EÚ. Tak v roku 1996 to bolo zhruba o 10 kg.

V zahraničnom obchode za posledné dva roky (1997 a 1998) došlo k výraznému zvýšeniu dovozov zeleniny a to aj takej, ktorú vieme na Slovensku dopestovať.

III. KVETINÁRSTVO A OKRASNÉ DREVINY

Medzi hodnotami, ktoré charakterizujú kultúrnosť životného prostredia a vzťahov medzi ľuďmi majú kvetiny a okrasné dreviny osobitný význam.

Okrasné sadovníctvo v širšom slova zmysle zahŕňa všetky odvetvia záhradníctva, ktoré sa zaoberajú pestovaním okrasných rastlín.

Pestovanie kvetín a to letničiek, dvojročných kvetín, trvaliek, cibul'ových, hl'uznatých a skleníkových kvetín nazývame kvetinárstvo. Najviac rozvinutým kvetinárskym odvetvím, odvetvím s najvyššou intenzitou výroby a produktivity práce, je skleníkové kvetinárstvo. Jedným z ukazovateľov tejto vysokej intenzity je potreba pracovnej sily pripadajúca na jednotku plochy. Priemerná spotreba pracovných dní na 1 ha je v ovocnom sade 100 až 150 dní, pri kvetinách pestovaných na rezanie pod sklom je 2.500 – 3.700 a pri črepníkových kvetinách pod sklom 6.500 – 10.000 ročne (Volf a kol., 1982).

Kvetinárstvom sa zaoberajú rozličné špecializované podniky a súkromní pestovatelia. Podľa ich výrobného zamerania sa zaoberajú šľachtením, semenárstvom, rozmnožovaním a pestovaním kvetín, viazačstvom a distribúciou kvetín.

Na Slovensku máme v súčasnosti okolo 60 ha zasklených plôch prevažne typu LUR, v ktorých sa pestujú kvetiny. Produkčné letničky predstavujú cca. 20 ha. Kvetiny k rezu predstavujú plochu cca. 70 ha. V roku 2000 sa u nás na 1 obyvateľa počítala spotreba kvetov niečo málo cez 400 Sk. Na prvom mieste v objeme produkcie boli americké klinčeky, potom nasledovali ruže, chryzantémy, gerbery, anthúrie, rýchlené cibul'oviny a frézie. K rýchleným cibul'ovinám radíme predovšetkým tulipány, narcisy a holandské kosatce. Význam začínali mať aj alstromerie, ľalie a niektoré ďalšie.

V snahe zabezpečiť čo najviac kvetov z domácej produkcie vykonávajú záslužnú prácu aj špecializované výskumné a šľachtiteľské pracoviská, špecializované kvetinárske podniky i súkromní pestovatelia.

Výroba okrasných rastlín je úzko spojená s možnosťou odbytu a s úrovňou projektovania a realizácie sadovníckych a krajinárskych úprav. Do popredia sa stále viac dostávajú pracoviská, ktoré popri výrobe okrasných rastlín majú vlastnú projekčnú i realizačnú skupinu.

Súčasný vývoj pri výrobe okrasných rastlín smeruje k privatizácii a nadväzne k väčšej špecializácii a technizácii škôlkárskej výroby (výroby mladých rastlín, odrastených drevín, ruží, kontajnerového materiálu, a pod.).

Do praxe sa stále viac zavádza aj technológia pletivových kvetín. Riešenie otázky životného prostredia neúsporne volá po dostatku okrasných drevín a vytrvalých kvetín pre zakladanie a udržiavanie záhrad, parkov, hospodárskych dvorov a pre krajinárske úpravy. Funkciu okrasných drevín môžu však plniť aj ovocné dreviny, vinič hroznorodý a rad alternatívnych drevín v rodinných záhradkách, osadových záhradkách a v niektorých typoch vyhradenej zelene i v urbanistickom uplatnení napr. ovocný sad, vinohrad, a pod.

IV. VINOHRADNÍCTVO

Výmera vinogradov sa na celom svete pohybuje okolo 10 miliónov ha. Na Slovensku došlo v porovnaní s rokom 1989 k výraznému poklesu výmery. V súčasnom období máme na Slovensku 22.144 ha vinogradov: nerodivé – mladé vinohrady predstavujú 3.438 ha.

Priemerná produkcia hrozna na ha v roku 1998 bola v SR len 4,2 tony. Najväčšia zaznamenaná bola vo vtedajšej ČSSR v roku 1979 a to 6,9 ton.

Výlisnosť – množstvo muštu zo 100 kg je 70 – 80 l v závislosti od odrody a ročníka.

Spotreba stolového hrozna na obyvateľa v SR sa pohybuje 2 – 3 kg ročne. Spotreba vína na obyvateľa 12 – 15 litrov (vo Francúzsku okolo 70 litrov).

Drobní pestovatelia sa významne podieľajú na nákupe hrozna (40 – 50%) a tiež na výkupe vína.

Založenie 1 ha vinogradu predstavuje čiastku Sk 500 – 650.000,-. Životnosť vinogradu sa vyžaduje aspoň 18 – 25 rokov. Súkromné vinohrady sa dožívajú 30 – 40 rokov.

ZÁVER

Úlohy, ktoré máme na úseku záhradníckej výroby sú veľké. Ich splnenie vychádza z požiadavky uprednostňovania domácej výroby ovocia, zeleniny, hrozna, kvetín, okrasných drevín. V tomto smere môže slovenskému záhradníctvu výrazne pomôcť používanie kvalitného biologického materiálu s deklarovaným zdravotným stavom, ktorý má vo vhodných pôdno-klimatických podmienkach o 30 – 50% vyšší produkčný potenciál. Pri zvýšení efektívnosti výroby a kvality ovocia, zeleniny a hrozna treba klásť dôraz na zaraďovanie tolerantných a rezistentných odrôd pri zabezpečovaní doplnkovej závlahy a nevyhnutnej integrovanej ochrany s cieľom väčšieho zastúpenia domácich odrôd.

LITERATÚRA

1. Duda, M. – Střelec, V.: Lahôdková zelenina, Příroda, Bratislava 1986.
2. Hričovský, I. a kol.: Praktické ovocinárstvo, Příroda, Bratislava 1990.
3. Hričovský, I. – Matuškovič, J. – Paulen, O.: Ovocinárstvo, SPU Nitra 1997.
4. Hričovský, I. a kol.: Drobné ovocie, SPU Nitra 1998.
5. Kudrjavec, R.P. – Hričovský, I.: Tvarovanie a rez ovocných drevín, Příroda, Bratislava 1988
6. Pevná, V. a kol.: Záhradníctvo, Příroda, Bratislava 1984.
7. Šrot, R.: 1000 dobrých rád záhradkářům, SZM, Praha 1987.
8. Volf, J. a kol.: Kvetinárstvo, SZN, Praha 1982.
9. Záruba, F. a kol.: Vinohradníctvo, Příroda, Bratislava 1985.
10. Žaja, J.: Súčasný stav a perspektíva zeleninárstva na Slovensku, Agroinštitút Nitra 1999.